

Piotr Wróbel

<http://orcid.org/0000-0002-1332-4181>

Uniwersytet Jagielloński

piotr.wrobel@uj.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2021.3201.15

Wkład arcybiskupa zadarskiego
Minuccio Minucciego (1551–1604)
w dzieło reformy Kościoła

Vrandečić, J. (2017). *Zadarski nadbiskup Minuccio Minucci i njegova jadransku misija*. Zagreb–Split: Leykam International, Odsjek za povijest filozofskog fakulteta u Splitu, 2017, ss. 383.

Josip Vrandečić jest chorwackim badaczem dziejów nowożytnych i XIX w., wykładowcą na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Splicie. Specjalizuje się w badaniach dziejów Dalmacji, a szczególnie ruchów narodowych, walki o autonomię oraz dyplomatycznej aktywności Kościoła katolickiego na tym obszarze. Jest autorem kilku książek oraz licznych artykułów publikowanych głównie w języku chorwackim, ale też po angielsku i włosku.

Recenzowana monografia poświęcona została Minuccio Minucciemu (1551–1604), duchownemu i urzędnikowi Kurii Rzymskiej, dyplomacie aktywnemu w służbie trzech papieży (Grzegorza XIII, Innocentego IX i Klemensa VIII). Minucci urodził się w 1551 r. w Seravalle na terytorium Republiki Weneckiej. Jako nastolatek w 1567 r. został wysłany na dwa lata pod opiekę stryja Andrei Minucciego, który sprawował wówczas godność arcybiskupa Zadaru (*Zara*). Po powrocie do Italii podjął studia na Uniwersytecie Padewskim, gdzie uzyskał doktorat z obojga praw. W 1573 r. został sekretarzem nuncjusza apostolskiego dla południowych Niemiec, w wyniku czego spędził pięć lat w Monachium. Nawiązał wówczas pierwsze kontakty z rodem Wittelsbachów. Po śmierci nuncjusza Minucci został sekretarzem Giovaniego Ludovica Madruzzo, arcybiskupa Trydentu. Uczestniczył w sejmach Rzeszy w Ratyzbonie (1576) i Augsbu (1582). W 1583 r. został zaangażowany w dyplomatyczne działania związane z głośnym skandalem w Kolonii, gdzie tamtejszy arcybiskup Gebhard Truchsess von Waldburg przeszedł na protestantyzm i ożenił się. Minucci

Sugerowane cytowanie: Wróbel, P. (2021). Wkład arcybiskupa zadarskiego Minuccio Minucciego (1551–1604) w dzieło reformy Kościoła. © ⓘ *Perspektywy Kultury*, 1(32), ss. 211–214. DOI: 10.35765/pk.2021.3201.15.

Nadesłano: 24.01.2021

Zaakceptowano: 27.03.2021

wspierał kandydaturę Ernsta Wittelsbacha, który przejął ostatecznie arcybiskupstwo w Kolonii. Młody dyplomata zdobył sobie wówczas przychylność Wittelsbachów i wszedł w skład tajnej rady dworu księcia Bawarii. Utrzymywał też bliskie kontakty z dworami w Urbino i Ferrarze w Italii, a na przełomie lat 1583/1584 odbył podróż dyplomatyczną do Hiszpanii, gdzie został przyjęty przez Filipa II. Prawdopodobnie w 1585 r. przyjął święcenia kapłańskie, a dwa lata później wysłany został do Rzymu, gdzie miał reprezentować interesy Wittelsbachów przy Stolicy Apostolskiej. Był czynny w papieskiej służbie dyplomatycznej. Jego rola znacząco urosła po wybuchu wojny między Habsburgami a Turcją (1593–1606). Papież Klemens VIII powierzył mu wówczas niezwykle trudne zadanie włączenia do konfliktu Wenecji, Rzeczypospolitej, Rosji oraz księstw naddunajskich. Niestety, mimo usilnych starań Minucci nie był w stanie przekonać Wenecjan do włączenia się do wojny, co naraziło go na szykany ze strony przedstawicieli cesarza na dworze papieskim. Rozgoryczony i schorowany opuścił Rzym i udał się do Zadaru, gdzie w 1596 r. objął godność arcybiskupa. Ambitny i przepełniony duchem reformy duchowny popadł tam szybko w konflikt zarówno z miejscowym duchowieństwem, jak i z władzami świeckimi. Pogłębiło to jego chorobę i w konsekwencji doprowadziło do wyjazdu (1602 r.) do rodzinnego Seravalle, a potem do Niemiec. Minuccio Minucci zmarł w Monachium w 1604 r. i tam też został pochowany.

Choć napisaną przez Josipa Vrandučicia biografię Minuccio Minucciego uznać można za kompletną, należy zauważyć, iż autor skoncentrował swą uwagę (ponad połowa tekstu pracy!) na analizie schyłkowego okresu jego życia, który przypada na pobyt w Zadarze (1596–1602). To prowincjonalne miasto, znajdujące się wówczas pod polityczną kontrolą Wenecji, leżało na chrześcijańsko-muzułmańskim pograniczu i było miejscem ważnym z punktu widzenia wielkiej polityki Wenecji, Turcji i Habsburgów. Jak zaakcentował J. Vrandučić, sytuację komplikowały konflikty lokalne, będące efektem rywalizacji między miejscowymi ugrupowaniami inspirowanymi niekiedy przez weneckie władze. Minucci, człowiek z zewnątrz i entuzjastyczny zwolennik reformy w Kościele, znalazł się szybko w ostrym sporze z miejscowym klerem. Represje stosowane wobec nieposłusznych duchownych tylko zaogniły sytuację. Paradoksalnie w swych reformatorskich działaniach arcybiskup napotykał także opór władz weneckich. Tradycyjnie sprzeciwiały się one niezależnej działalności Kościoła i blokowały próby zmian, które mogłyby go wzmocnić. W dodatku, w opinii Wenecjan arcybiskup był człowiekiem papieża i Habsburgów. Mimo wieloletnich starań Minucci nie zdołał zrealizować swego głównego celu. Nie powiodło mu się otwarcie seminarium duchownego w Zadarze, co byłoby praktyczną realizacją postulatów ruchu reformy i miało zapewnić kadry do jej wdrażania na szczeblu

lokalnym. Duszpasterski entuzjazm, z jakim Minucci przystąpił do wprowadzenia reform, z czasem wygasł, a to przyczyniło się do pogorszenia jego stanu zdrowia. Jak dostrzega J. Vrandučić, trwałym efektem pobytu Minuccio Minucciego w Zagrzebiu okazały się napisane przez niego prace o charakterze teologicznym i historycznym. Za najcenniejszą chorwacki historyk uznaje *Historię uskoków* (*Historia degli Vscoci*, 1602), historię dalmatyńskich buntowników opisującą ich wieloletnią walkę z Turkami, ale także z Wenecją oraz – co warto podkreślić – kulisy politycznych intryg, które towarzyszyły temu ruchowi. Analizie tej rozprawy poświęcony został oddzielny rozdział biografii Minucciego.

Pracę Josipa Vrandučicia należy ocenić wysoko. Pod względem metodycznym nie jest może nowatorska. Reprezentuje tradycyjny, ale bardzo solidny nurt biografistyki. Autor oparł się na szerokiej bazie źródłowej. Poza podstawowym zbiorem pism Minucciego przechowywanym w *Deutsches Historisches Institut* w Rzymie wykorzystał także zbiory watykańskie (*Archivio Segreto, Biblioteca Apostolica*) oraz weneckie, Parmy, Modeny, Monachium i Wiednia. Na uwagę zasługuje wysiłek chorwackiego badacza, aby przedstawić poglądy arcybiskupa, jego rozumienie reformy Kościoła, dróg jej wdrażania i jego ocenę niebezpieczeństwa tureckiego. Na bazie zachowanych listów Minucciego J. Vrandučić zdołał zarysować ciekawy psychologiczno-polityczny portret arcybiskupa. W szczególności zwrócił uwagę na zderzenie się jego poglądów politycznych z koncepcjami elity weneckiej (chodzi nie tylko o władze świeckie, ale także patriarchę weneckiego), która broniąc zaciekle podmiotowości własnej ojczyzny na przełomie XVI i XVII w., zdecydowanie przeciwstawiała się dziedzictwu Soboru Trydenckiego i próbowała ograniczać nowe trendy w Kościele. J. Vrandučić podkreślił, iż Minucci przestrzegał Wenecjan przed skutkami konfliktu, zarówno w kontekście wąskich relacji papiesko-weneckich, jak też szerszym zagrożenia tureckiego, jednak niestety nie spotkał się ze zrozumieniem. Można stwierdzić, iż do dwóch głosnych i chętnie omawianych w historiografii przykładów zderzenia polityki Wenecji i Kościoła, tj. diecezji Ceneda i patriarchatu Akwilei, J. Vrandučić dodał jeszcze podobny konflikt w przypadku arcybiskupstwa zadarskiego.

Do oceny pracy można dołączyć tylko jedną uwagę krytyczną – autor wydaje się nieco stronniczy. Łatwo identyfikuje się z polityką papieżstwa (i postawą samego bohatera), ale brak mu chyba niekiedy zrozumienia dla polityki Wenecji, która kierowała się własnymi racjami. Problem ten pojawia się jednak w wielu pracach badaczy chorwackich dotyczących Dalmacji i nie umniejsza wartości omawianej biografii.

Piotr Wróbel – dr hab., prof. UJ, mediewista, zajmujący się dziejami Bałkanów i państw basenu Morza Śródziemnego w późnym średniowieczu.

Od 1991 r. zatrudniony w Instytucie Historii UJ, najpierw w Pracowni Dydaktyki Historii, a od 1993 r. w Zakładzie Historii Średniowiecznej Powszechnej. W 1997 r. obronił pracę doktorską, a w 2010 r. pracę habilitacyjną na Wydziale Historycznym UJ. W latach 2008–2011 kierownik studiów licencjackich mediterancistyka; od 2012 r. kierownik Zakładu Historii Średniowiecznej Powszechnej; w latach 2012–2020 zastępca dyrektora, a od 2020 r. dyrektor Instytutu Historii UJ. Autor monografii: *Krzyż i Półksiężyc. Zachodnie Bałkany w latach 1444–1463* (Kraków 2000); *Dubrownik w latach 1358–1526. Organizacja przestrzeni* (Kraków 2010). Współautor przekładów (wraz z J. Bonarkiem) Filip de Diversis, *Opis Dubrownika* (Kraków 2004); Benedykt Cotruglio, *Księga o sztuce handlu* (Kraków 2007); Ludwik Tuberon de Crieva, *Pamiętniki o czasach moich* (Kraków 2016).